

**„МЯСТОТО НА ХОРЕОГРАФА ИВАН ИВАНОВ В СЦЕНИЧНОТО
ПРЕТВОРЯВАНЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ФОЛКЛОРЕН ТАНЦ“**

гл.ас. д-р Стефан Йорданов Йорданов

**Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство „Проф. Асен
Диамандиев” – Пловдив**

Резюме: Проблемът, който засягаме в настоящата публикация е българския народен танц и в частност личността на Иван Иванов и неговото място сред българските хореографи. Ще разгледаме неговото творчество, концертната му дейност, наградите, които е получавал и други интересни факти от живота му. По този начин ще достигнем до неговите заслуги и приноси като хореограф в развитието на българския сценичен фолклорен танц.

Ключови думи: Иван Иванов, Хореография, Български народен танц

**„THE PLACE OF CHOREOGRAPHER IVAN IVANOV IN THE STAGE
RECREATION OF THE BULGARIAN FOLK DANCE”**

Chief Assist. Stefan Yordanov Yordanov, PhD

Academy of Music, Dance and Fine Arts "Prof. Asen Diamandiev" – Plovdiv

Summary: The problem we are dealing with in this publication is Bulgarian folk dance and in particular the personality of Ivan Ivanov and his place among the Bulgarian choreographers. We will look at his work, his concert activity, the awards he has received and other interesting facts from his life. In this way, we will attain his merits and contributions as a choreographer in the development of the Bulgarian stage folk dance.

Key words: Ivan Ivanov, Choreography, Bulgarian folk dance

В своето историческо развитие народно – танцовото изкуство претърпява промени. С течение на времето то се пригажда ту към едни, ту към други битови, социални и обществено – икономически условия. В този смисъл, когато говорим за народно изкуство, винаги на преден план излиза проблема за съотношението фолклор – съвременност.

За фолклора (като изкуство съхраняващо и поддържащо живите традиции в народния бит), връзката със съвременните интереси на народа е исторически предопределена, тя е заложена в природата на фолклора. С други думи тук важи максимата, че „Народното изкуство трябва да отговаря на своето време, иначе то престава да бъде народно”. Същевременно всяко „съременно” изкуство е устремено към бъдещето. Навлизайки в бъдещето обаче това изкуство се оказва предшестващо. По този начин се осъществява една права и обратна връзка между минало, настояще и бъдеще.

„За да бъде един танц определен като „народен”, той трябва да съществува и да се развива само в своята естествена среда, без намесата на външни фактори. Тогава бихме имали достъп до него само при спонтанните изпълнения „на терен” – семейни празници, събори, или по време на някои народни обичаи от годишния календар – лазарки, коледари и др. Всяко друго изпълнение, което не е спонтанно, а специално организирано и предназначено за публика (като концерт, фестивал, конкурс, телевизионно предаване и други), предполага наличието на сцена и съответната взаимовръзка *изпълнител - зрител...*”¹

¹ „Кратка история на българската фолклорна хореография”, Григоров, Б. Росна китка, Сф 2008, с.148

Следите от появата на народния танц се губят далеч назад във времето. Използвайки като изходна точка наличните публикации по тази тема установяваме, че в самите факти, изнесени от фолклористите е заложена идеята за „движение”, за промяна, за взаимовръзка между минало и настояще. Така например с появата на самодейността и по-късно на професионалното танцово изкуство, народният танц е качен на сцената. „В България този процес започва през първата половина на 20 век. Отличителното в случая са читалищата, като културен апогей на Възрожденската епоха, с обособените в тях театрални сцени. Ентузиастите – „сценаристи” задържат интереса на зрителите и с включването на танци, съобразени със законите на сцената... За участието им на сцена, ръководителите „обработват” първичния материал според познанията, вкуса и възможностите си... Първите танцови групи се основават през първите десетилетия на 20 век. Повечето от техните основатели и ръководители са самоуки в областта на хореографията. Води ги голямата любов към танците. С времето добиват рутина и знания, които ги утвърждават в практика.”²

Така се появява авторският музикално – танцов продукт, определен в повечето случаи с термина „обработка”, като в следствие се появяват и професионалните „обработвачи” на народни танци, завършили полувисши институти за културно-просветни кадри, или пък специализирани средни и висши хореографски училища.

Развитието на българската хореография е с над 100 - годишна история. В своя труд „Кратка история на българската фолклорна хореография”, именитият хореограф и фолклорист Бисер Григоров поставя акцент както върху въпросите, свързани с авторската намеса и обработката

² „Кратка история на българската фолклорна хореография”, Григоров, Б. Росна китка, Сф 2008, с.146, 147, 24.

на българския народен танц, така и върху спецификата и критериите, водещи до периодизация в развитието на българската фолклорна хореография. Той определя три периода: Първи: 1878–1944г, Втори: 1951–1989г и Трети: 1990–2007г. [Григоров, с.24] От всички тях като най-съзидателен в развитието на фолклорното танцово изкуство се оказва Вторият период. В него разбира се са включени имена като Маргарита Дикова, Кирил Дженев, Иван Тодоров, Кирил Харалампиев... Отредено е място и на Иван Иванов – хореограф, творец и ръководител на самодейни и професионални танцови състави, отнесени към групата на колективите, изградени към училища, читалища и младежки домове. Ръководил повече от 50 години различни танцови състави, изнесъл стотици концерти, посетил повече от 30 държави, получил множество награди...

1.Биографични данни:

Иван Кънчев Иванов е роден на 10.10.1952г в гр.Павликени. Завършва основно и средно образование в същия град, а полувисше - в Института за културно–просветни кадри – гр.Варна, със специалност хореография.

Интересът на Иван към народните танци се проявява още в детската възраст и той участва в танцови състави към Районния пионерски дом и читалище „Карл Маркс” в гр.Павликени. Изпълнителската му дейност продължава и като студент в танцов ансамбъл „Варна”, като през втората година от следването си ръководи и танцов състав към ВИНС „Д.Благоев” – гр.Варна.

Ръководната и педагогическа работа на Иван Иванов започва по време на отбиване на военната си служба в гр.Копривщица, където създава танцова група от младежи от поделението и девойки от гимназията в града.

Следва завръщане на младия специалист в родния град, където е назначен на работа като инспектор по изкуство и култура към Градския съвет за култура. Същевременно ръководи танцов състав към читалището в гр.Сухиндол, работи и с колектив за изворен фолклор в гр.Павликени. В по-късен етап започва работа с детски танцов състав към Районен пионерски дом и създава младежки колектив към читалището в същия град.

От 1980г е хореограф в Представителен ансамбъл за народни песни и танци „Сидер Войвода” при Образцово народно читалище „Напредък” – гр. Г.Оряховица. От 1986г до 1992г ръководи Представителен ансамбъл за народни песни и танци „Искра” в гр. В.Търново, като след този период застава начело на Фолклорен ансамбъл „Сидер войвода” (до 2001г). През 1997г се появява Детска фолклорна студия „Раховче” с ръководител Иван Иванов, която през 2002г се обединява с Фолклорна компания „Сидер Войвода” създавайки читалище „Братя Грънчарови”.

2.Творчество

Иван Иванов е създал множество танци в различни жанрове. Фолклорните образци от различните краища на страната го вдъхновяват за творби, близки до автентичния оригинал като например „Крайдунавски танци“, „Варненски танци“ (включени в репертоара на ФА „Сидер Войвода“ Г. Оряховица), „Джиновски танц“, „Смесен северняшки танц“ (включени в репертоара на Танцов колектив при ВИНС „Д. Благоев“ гр. Варна), „Момински мартенски танц“, „Еленчани“ (включени в репертоара на ПАНПТ „Искра“ при ОНЧ „Искра“ град В. Търново) и др. В цялата си художествено-творческа кариера на хореограф г-н Иванов създава внушителната бройка от над 40 танцови произведения. В тези свои произведения той преминава през всички форми на танца, които съществуват в българската народна хореография - дивертисментни, сюжетни, тематични, сюитни танци, също така пресъздава обичаи и дори

цели спектакли. Характерните белези на неговото творчество са много, ето някои от тях:

I - Винаги когато създава свое танцово произведение, Иван Иванов стъпва здраво върху първоизточника, а именно - за негова основа използва автентичния фолклор на дадения регион. Той прави теренно проучване за автентичните песни и хора, за техния стил и характер, и тогава преминава към следващия процес - обработка и създаване на новия музикално-танцов продукт. Илюстрация на казаното са следните негови произведения, изградени на базата на автентични хора, характерни за съответния регион: „Кумичене“ – женски танц в тематично – обичайна вариационна форма в три части. Първа част: игра на девойки от първа група „Пайдушко хоро“ $5/16$, с втори дълъг дял, игра на девойки от втора група на „Буенек“ $2/4$ и виене на венци „Ристойце“ $7/8$ с трети дълъг дял. Втора част: избор на Кумицата акапела в $4/4$ такт, соло на Кумицата „Търновска ръченица“ с трети дълъг дял и обща игра на всички девойки в „Буенек“ $2/4$. Трета част е хоро в дома на Кумицата - тук авторът на музиката Николай Обрешков е сътворил интересен смесен размер като един такт се състои от $9/8 + 5/8$. Първия размер е „Дайчово хоро“ в $9/8$ с четвърти дълъг дял, а вторият е „Пайдушко хоро“ в $5/8$ с втори дълъг дял. Това предизвикателство е прието с голям ентузиазъм от хореографа Иван Иванов, който създава една много богата лексикално и композиционна финална част на това произведение. Друго негово произведение, стъпило здраво върху автентичния фолклор е „Мъжки добруджански танц“, който е от добруджанска етнографска област и е в дивертисментна форма. Танцът е разделен на три части. В първата част на сцената се появяват всички участници, а именно 12 момци. Цялата тази част е в тактов размер $7/8$ с трети дълъг дял. Тук наблюдаваме как хореографът майсторски е подбрал и обработил автентичните хора „Повлекана“ и „Тропанка“, които са в един и същи размер. Във втората част г-н Иванов е търсил в музикално и танцово отношение контраст между

частите на танца и умишлено е използвал хорото „Опас“, което е в доста по – бавно темпо спрямо другите две части и е в тактов размер 2/4. По този начин той показва, че умело владее похватите за създаване на танцово произведение. В тератата част отново използва няколко хора в един и същи размер. Това са „Ръченик“, „Панделаш“ и „Тропанка“, които са в танцов размер 7/8 с трети дълъг дял. В тази последна част отново се наслаждаваме на завидното умение на хореографа да съчетае и изгради правилно финала на своето произведение. Частта започва с атрактивно и майсторско надиграване между момците, някои по единично, други по двойки, в по – бавно темпо. Тук много умело авторът е предал на изпълнителите стила и характера на добруджанеца. Постепенно темпото се забързва, а момците започват да се обединяват, за да се достигне до същинския край на танца, където темпото е още по-бързо, а момците танцуват като едно цяло атрактивни характерни добруджански движения на „Ръченик“ изпълнени както в изправено положение, така и на земята, придружени с много пляскания и провиквания . Така се достига до кулминацията в танца и интересният трипланов финал.

II – Много от произведенията, които създава се уповават като основа на календарно-обредната система на България. Той проучва и анализира различни обичаи от цялата страна и в последствие създава танци в тематично – обичайна вариационна форма за всички възрасти. Ето някои от тях, например: „Лазарки“ по музика на Иван Калчишков е създаден в детска фолклорна танцова студия „Раховче“ при читалище „Напредък“ гр.Г.Оряховица 1999г. и „Как се чука пипера“ създаден през 2000г. отново към репертоара на същия състав. „Кумичене“ е поставен за първи път в ПАНПТ „Сидер Войвода“ при ОНЧ „Напредък“ Г.Оряховица през1984г., музикално–танцовата постановка „Трифон–Зарезан“, по негова хореография и музика на Красимир Кондов. Това произведение се състои от четири части, като времетраенето му е малко над 30 минути. Първа част е в тактов

размер 2/4, втората е изградена изцяло върху „Дайчово хоро“ в размер 9/8, третата е върху хорото „Черкезко“, което отново е в размер 9/8 с четвърти дълъг дял, но с различна пулсация спрямо дайчовото и четвъртата част е построена върху основата на северняшката ръченица. Обичаят „Трифон Зарезан“, Иван Иванов проучва от село Поликраище и в последствие изгражда своето произведение изцяло върху традициите, нравите, песните и танците на народа от това населено място. Хореографът ни потапя в атмосферата на това северняшко село и ни представя характерните обредни моменти, които изпълняват там, а именно приготовленията за празника и питата за новия „цар“, подрязване на лозата, нейното поливане с вино за плодородие, опяването на лозята от попа и избирането на „Трифон“, царят на виното. Трябва да отбележим, че с това си произведение Иван Иванов печели първа награда за хореография през 1995г. на „Коледно надиграване“ в град Варна. Още негови произведения в тематично-обичайна вариационна форма са: „Ямболски коледарски мъжки буенек“, „Прибулване“ и др.

III - Винаги работи в творчески екип с композиторите създавайки колективни музикално-танцови произведения:

- В. Димитров – „Деца“, „Детски игри“, и „Ръченица“
- Иван Калчишков – „Ганкината“, „Дайчово“, „Копаница“, „Лазарки“ и „Ръченица“
- Стафан Желязков – „Свищовско“, „Тракийски танц“, „Ръченица“, „Детски игри“, Дайчово“ и „Граовско“
- Аспарух Костов – „Джиновско“, „Ръченица за солисти“, „Тракийски танц“ и „Тракийски задявки“
- И. Белчев – „Лудо хоро“
- Йордан Стефанов – „Хореографски миниатюри“ и „Добруджанчета“

- Димитър Бонев – „Ергенаши“ и „Крайдунавски танци“
- Георги Петров – „Варненски танци“, „Диалози“, „Ямболски коледарски мъжки буенек“ и „Шопски мотиви“
- Красимир Кондов – „Трифон Зарезан“
- Христо Раданов – „Импресия“
- Р. Кирилов – „Северняшка сюита“, „Джиновско“, „Лудетини“ и „Ръченица“
- Николай Обрешков – „Кумичене“ , „Мизийци“, „Дойна двори мете“, „Ах вода тече“ и „Ралица“
- Ангел Шопов – „Момински мартенски танци“
- Иван Вълев – „Детски игри“ и „Горнооряховска сюита“

IV - Постановъчна дейност

Характерно за Иван Иванов е, че в своя творчески път работи като ръководител на голям брой танцови състави. Първият състав, който създава и ръководи е Танцова група в град Копривщица през 1970г.. Следват: ТС към ВИНС „Д.Благов“ гр.Варна – 1973г., средношколски ТС към читалище „Трезвеност“ гр.Сухиндол – 1975г., ТС към Пионерски дом в град Павликени – 1976г., младежки танцов състав при читалище „Браво“ Павликени – 1977г., ФА „Сидер Войвода“ Г. Оряховица – 1980г., ПАНПТ „Искра“ В.Търново 1986г., ТС при Строителен техникум В.Търново – 1988г., ТС при поделение на строителни войски гр.В.Търново 1988г., ФА „Сидер Войвода“ Г.Оряховица – 1992г., ДФС „Раховче“ “ Г.Оряховица – 1997г., ФК „Сидер Войвода“ Г.Оряховица – 2001г., Клуб за народни хора „Фолклорна броеница“ Г.Оряховица – 2007г., ДТС при ОУ „Христо Смирненски“ с.Самоводене – 2008г.и др. Преминавайки през толкова много

състави и ансамбли през своя житейски път, той поставя голям брой танцови произведения. Първоначално, нямайки още свой репертоар от танци, започва да поставя произведения на класиците на българската народна хореография. Например: „Заешки танц“ на М. Дикова, „Ръченица“ и „Северняшки смесен танц“ на Иван Тодоров, „Скачане на въже“ П. Григоров, „Ръченица с шиници“ и „Крайдунавски танци“ проф. Кирил Дженов, „Смесен шопски танц“ Д.Димитров, „Копаница“ К.Харалампиев и др. В последствие започва да създава свои танцови произведения в колективите, които ръководи. Когато започва работа в двата големи ансамбъла, на които е хореограф, а именно ФА „Сидер Войвода“ и сегашния ПФА „Искра“, той започва да кани и постановчици за да обогати репертоарите на ансамблите. В тези ансамбли той достига до голям брой танци, които неговите изпълнители подържат. В ФА „Сидер Войвода“ достига до 25 танца, а ПФА „Искра“ до 18 танца, сред които освен изброените до тук поставени от Иванов танци на нашите големи хореографи, вече личат и имената на: Д. Дженева. Й. Янакиев, М. Евтимова, Г. Хинов, П. Ангелов, Й. Йовчев, А. Николов, Г. Ценовски и др. Допирът му до такива класически произведения на българската хореография и фактът, че ги е поставял многократно не само в съставите, на които е хореограф, но и в редица други танцови колективи в градовете Елена, Попово, Свищов, Димитровград, Павликени и др. (в които е канен като постановчик на тези и други свои творби), неимоверно спомагат за оформянето му като творец и хореограф.

3. Концерта дейност

Концертната дейност на твореца Иван Иванов можем да разделим на два вида. Към първия вид можем да отнесем концертите в страната. Това са участия във фестивали, конкурси и самостоятелни концерти на територията на България. Вторият вид концертна дейност включва изяви в чужбина.

Относно концертите пред българска публика Иван Иванов сподели с мен, че с ръководените от него детски танцови състави, клубове за хора, самодейни и професионални ансамбли е обиколил почти всички възможни фестивали и конкурси в страната. Изнесъл е повече от 600 концерта по различни поводи: „Коледни концерти“, „по случай 24 май - Ден на славянската писменост“, „Великденски концерти“, патронни празници на училища, градини и други държавни учреждения, Национални и официални празници на Република България, празници на градове, села, общини и много други. Разказвайки за концертите в чужбина той с гордост сподели, че е реализирал над 50 задгранични турнета в повече от 40 държави, като за последните 20 не е пропуснал година без задгранична изява. Неговите състави се изявяват предимно на престижни международни фолклорни или детски фестивали и конкурси, като са чести случаите, когато негови колективи са получавали специални покани за концерти в различни градове и държави. Ето и част от държавите, в които Иван Иванов е реализирал задгранични турнета: Франция, Англия, Италия, Германия, Шотландия, Унгария, Чехия, Словакия, Словения, Хърватско, Сърбия, Португалия, Испания, Русия, Украйна, Турция, Гърция, Кипър, Белгия, Румъния, Полша, Люксембург, Швейцария, Австрия, Дания, Монако, Ватикана, Холандия, Македония и др.

4. Награди

През 50 – годишната си творческа дейност, Иван Иванов е получил много награди от конкурси и фестивали в страната и чужбина. По-значими от тях са:

- Златен медал от V-ти РФХС 1972г. с младежки танцов състав при читалище „Браво“ Павликени
- Златен медал от VI -ти РФХС - Плевен 1982г. с ФА „Сидер Войвода“ Г.Оряховица

- Златна бродва от Закопане – Полша 1983г. с ФА „Сидер Войвода“ Г.Оряховица
- Златен медал от VII-ми РФХС - В.Търново1986г. с ФА „Искра“ В.Търново
- Първа награда за хореография на национален конкурс за камерни танци – Г.Оряховица 1993г. за танца „Ергенаши“
- Първа награда за хореография на „Коледно надиграване“ гр.Варна 1995г.
- Втора награда за най–добър състав на „Коледно надиграване“ гр.Варна 1995г. с ФА „Сидер Войвода“ Г. Оряховица
- Златна купа за цялостно представяне на Международния конкурс на Агредженто, остров Сицияла, Италия 1996г. - с ФА „Искра“ В.Търново
- Първа награда за хореография на Международния конкурс на Агредженто, остров Сицияла, Италия 1996г. - с ФА „Искра“ В.Търново
- Награда „Ряховски меч“ 2013г.
- Годишна награда за принос в културата на Общински съвет град Г.Оряховица 2016г.

Не на последно място трябва да отбележим и следните факти за личността на Иван Иванов. Той е съучредител и настоящ председател на читалище „Братя Грънчарови“, което се създава на 13.03.2002г след разногласия между г-н Иванов и ръководството на читалище „Напредък“ и участниците във ФС „Сидер Войвода“. След създаване на новото горнооряховско читалище, той преименува ФС „Сидер Войвода“ във Фолклорна компания „Сидер Войвода“. На следващата календарна година Иван Кънчев Иванов и читалище „Братя Грънчарови“ организират първия по рода си детски фестивал на любителското художествено творчество на територията на област В.Търново. В него участват всички желаещи състави, независимо от жанра, с който се представят. От 2005г. се създава отново по инициатива на г-н Иванов и читалището Първи Международен Фолклорен

Фестивал „РАХОВЧЕ“ Г.Оряховица. С тези свои действия и добродетели Иван Иванов изпълнява своята мисия като човек развиващ изкуството.

Днес да създаваш и възпитаваш културни ценности в българската младеж е много трудна и отговорна задача. Не само заради финансово-икономическите затруднения на страната ни, но и поради липсата на желание от страна на подрастващите. Според Ивайло Иванов: *„Теорията и методиката на преподаване на български танци безспорно има своите традиционни достойнства, които следва да бъдат съхранени“*³. Такъв педагог и хореограф е г-н Иван Иванов, който продължава да съхранява, развива и преподава българския музикален, песенен и танцов фолклор на бъдещите поколения на България.

С всичко казано до тук можем да заключим, че г-н Иванов заема своето достойно място между българските хореографи, които дават живот на българския фолклорен танц.

5. Използвана литература

1. Кратка история на българската фолклорна хореография”, Григоров, Б. Росна китка, Сф 2008.
2. Хореографът Иван Иванов запаса петия Ряховски меч – http://www.gorna.bg/read_news.php?id=2355.
3. Обучението по Български народни танци – исторически аспекти и етапи на развитие, Иванов, И - https://ejournal.vfu.bg/pdfs/Obuchenieto%20po%20BNT_Ivanov.pdf

³ „Обучението по Български народни танци – исторически аспекти и етапи на развитие“, Иванов, И - https://ejournal.vfu.bg/pdfs/Obuchenieto%20po%20BNT_Ivanov.pdf, с.6